

ناوبژیوانییه کانی عیراق و سەردانه کە ی زەریف

27-04-2021

نووسەرەکان

زریان رۆژەهلاتی

کورتە : وەزیری دەرەوێ ئێران لە کاتی کدا سەردانی عیراقی کردووە کە لە ناو خۆی وڵاتە کە ی گۆلمەزێکی سیاسی لە سەر دروستبوو. بۆ ئابوونەوێ تۆمارێکی دەنگی زەریف کە لە سەر گەلیک مزاری هەستناک قسە دەکات، هەرایەکی ناو تەووە. لە نیوانە شدا سەردانی قەتەر و عیراقی کردووە. وردە کارییە کانی ئەو تۆمارە دەنگییه لە جێی خۆی، بەلام ئەوێ بە سەردانه کە ی زەریف بۆ بەغدا دەیبەستیتەو، ئەوێ کە ئایا بۆ تیگە یشتن لە هۆکارە کانی سەردانه کە ی زەریف بۆ عیراق دەبێ سەیری دەمی ئەو بکەین یان لە شوینی دیکەش بپوانین؟

زىيان رۇژھەناتى |

ۋەزىرى دەرەۋەي ئىران لە كاتىكىدا سەردانى عىراقى كىردەۋە كە لەناوخۇي ۋىلاتەكى گۇلمەزىكى سىياسىي لەسەر دروستىۋو. بىلەۋىۋىۋىۋى تۇمارىكى دەنگىي زەرىف كە لەسەر گەلىك مۇزى ھەستىك قىسە دەكات، ھەرايەكى ناۋەتەۋو. لەنىۋانەشدا سەردانى قەتەر ۋە عىراقى كىردەۋە. ۋىدەكارىيەكانى ئەۋ تۇمارە دەنگىيە لە جىي خۇي، بەلام ئەۋەي بە سەردانەكى زەرىف بۇ بەغدا دەيىبەستىتەۋە، ئەۋەيە كە ئايا بۇ تىگەيشتىن لە ھۇكارەكانى سەردانەكى زەرىف بۇ عىراق دەيى سەيرى دەمى ئەۋ بىكەين يان لە شوپىنى دىكەش بىروانىن؟

ئەۋ تۇمارە دەنگىيە گىتوگۇيەكى زەرىفە لەگەل سەعيد لىلاز لە ناۋەندى توپىنەۋەكانى سەروكايەتى كۇمارى ئىران ۋ تىيدا بە راشكاۋى باس لە ئەۋلەۋىيەتى كارەكانى سوپا بەسەر دىپلۇماسىي لە ۋىلاتەكى دەكات. ئەۋ دەلىت كە زۇربەي كادىرەكانى ۋەزارەتى دەرەۋەي ئىرانىش لە دەزگا ئەمىنيەكانەۋە ھاتوون. ئالپىرەۋە، ئەگەر بمانەۋى روتىر لە ھۇكارى سەردانەكى تىگەين، دەيى لە زەرىف ۋ غەيرى زەرىفىش بىروانىن. چوونكە ئەۋ لە زارى خۇيەۋە دانى بەۋە ناۋە كە زياتر لە ۋەزارەتى دەرەۋە، قىسەي شوپىنى دىكە دەيخوات. لەدۋاي 2003 ۋە، ئىران سى بىلپۇزى لە عىراق ھەبۋو كە ھەرسىكىان يان بەتاشكرا سەربە سوپا بوون يان لانىكەم قىسەي ۋايان لەسەر بوۋە. سالى 2007 زەنرال دەيفىد پىرايۇس گوتىۋى ھەسەن كازمى قومى بىلپۇزى ئىران لە بەغدا ئەندامى سوپا قودسە. [1] لە دۋاي قومى، ھەسەن دانائى فەر بە رەچەلەك عەرەب ھات كە بۇ خۇي لە فەرماندەكانى سوپا بوۋە. [2] دۋاي ئەۋىش، ئىرەج مەسجىد بوۋە بىلپۇزى ئىران كە بە پىي ناۋەندەكانى راگەياندنى ئىران، راۋىزكارى فەرماندەي پىشۋى سوپا قودس بوۋە. [3] ئەمىش ھەر خەلكى ناۋچەيەكى زۇربەيە عەرەبى باشۋورى ئىرانە. كەين ۋ بەينى ۋەزارەتى دەرەۋە ۋ سوپا پاسداران سەبارەت بە سىياسەتى دەرەۋە ھەر چۇنىك بىت، ۋەك ئەۋەي تۇمارە دەنگىيەكى زەرىف مشتومى لەسەر دروستكىردۋو، دەيى سوۋچى چاۋىكمان لە قىسەي سوپا ۋ بىلپۇزى ئىران لە بەغدا بىت سەبارەت بە سىياسەتيان لە عىراق.

سەردانەكى زەرىف بۇ عىراق رەھەندىكى پەيۋەندى دوو قۇلى عىراق ۋ ئىرانى ھەيە. تاران سوۋرە لەسەر بەستىتەۋەي دوۋەيلى شەمەندۇفىر يەكەن خورەمشار- شەلەمچە- بەسەرەيە ۋ ئەۋى دىكەشيان ھىلى ئاسىنى كىرماشانە كە ئىران دەيەۋى لە مەرزى خەسەرەي ۋە بە عىراقى بىبەستىتەۋە. [4] ئىران پىرۇۋەيەكى دىكەي ھەيە بەناۋى رىگى ئازادى ئىران بۇ نەجەف. ئەمە لە دەروازەي چىلاتى پارىزگى ئىلامەۋە ھەتا نەجەفە كە بە گىشتى 250 كىلۇمەترە. [5] بەمىجۇرەش ئىران دەيەۋى بە تۇرىكى ھىلى ئاسن ۋ جاددەي ۋىشكانىيەۋە زياتر خۇي بە عىراق بىبەستىتەۋە كە بىگومان ھەم رەھەندى ئابۋورى ھەيە ھەم سىياسى. بابەتى ھەبىزاردنەكانىش بۇ ئىران پىرسىكى چارەنوۋسسىازە ۋ دەيەۋى دىنيا بىتەۋە لەۋەي كە نەخشەي سىياسى داھاتوۋى عىراق لە دۇي ئەۋ ناپىت. ھەرىمى كوردستان بۇ ئىران لەرۋى پىرسى مانەۋەي ھىزەكانى ئەمىرىكا ۋ دىالۇگى ستراتىژى عىراق ۋ ئەمىرىكا، بابەتى سنوور ۋ بازىرگانى بايەخى زۇرى ھەيە، بەلام لەۋەش زياتر ۋەك فاكىتەرىكى دروستكىردنى ھاسەنگى بۇ پەيۋەندىيەكانى خۇي لەگەل بەغدا سەيرى پەيۋەندىيەكانى لەگەل ھەرىمى كوردستان دەكات.

ھەرچەند ھاتنەكى زەرىف رەھەندىكى ئابۋورى ۋ پەيۋەندى دووقۇلى ھەيە بەلام ئەۋەي زياتر مۇرى لىداۋە، پەيۋەندى بە ناۋبىۋانىيەۋە ھەيە كە بەمدۋايانە عىراق لە بەينى ئىران ۋ ۋىلاتاندا دەيانكات.

ناۋبىۋانىيەكانى عىراق

ھالى حازر عىراق بە سى دانوۋستاندن ۋ ناۋبىۋانى راستەۋخۇ ۋ ناۋبىۋانى راستەۋخۇۋە سەرقالە كە ئىران لايەكەيەتى. دانوۋستاندنى سەۋدى- ئىرانى، دىالۇگى ستراتىژى عىراقى- ئەمىرىكى ۋ دىالۇگى ئەتۇمى ۋ بابەتى گەمارۇكان، لەگەل دىالۇگى چۋار ھىزى ناۋچەيى؛ تۈركىيا، مىسىر، ئىران ۋ سەۋدى!

پىدەچىت قاسم ئەعەرجى راۋىزكارى ئاسايشى نەتەۋەي لەۋ دىالۇگانەدا رۇلى سەركەيى ۋەگرىتتېت چوونكە: ھەردۋاي كۇبوۋىۋەي 9 مانگى نىۋان ئىران ۋ سەۋدى لە بەغدا ۋ گەرى ئەمدۋايەي دىالۇگى ستراتىژى ۋاشنتن- بەغدا بوو كە لە 12 مانگ چۋو تاران ۋ رۇزى 20 ئەم مانگەش لەگەل عەبدولعەزىز شىمەرى بىلپۇزى سەۋدى لە بەغدا كۇبوۋىۋەي كىرد. ئەمىرۇش لەگەل ۋەلىد مەمەد بىلپۇزى مىسىر، باسى لە پىشنىارى لىكتىگەيشتى مىسىر، ئىران، تۈركىيا ۋ سەۋدى كىردۋو.

كرانهوى عىراق بهرپوى ولاتانى عهره بى و دىالوگى سعودى- ئىرانى

ئىران به دهم باسى له وه كرده وه كه پىي خوشه عىراق بهرپوى ولاتانى عهره بيدا بكرىته وه، بىجگه له په يوه ندى عىراق و كندا، گه مترین مزارىش، نه گهرى سه رگرتنى پرؤزه كهى كازمى به ناوى رؤزه لاتی نوئ له بهىنى مىسر و ئوردن و عىراق. جىگای سه رنجه كه تا لهم وه ختانه دا قاسم نه عهرجى پىشنىارى لىكتىگه بىشنى ناوچه بى كرده وه له وه باره به وه له گه ل بآلپوزى مىسرىش دوواوه. ئه مه نه و پرسىاره ده وروؤزى نىت كه نایا به غدا ده په وئ دلىنایى بداته ئىران كه نه گهرى رىككه و تنى له گه ل نه و ولاتانه دؤى بهرزه وه ندى به كانى نه و نابىت؟ ئه مه له وان به نه و شته بىت كه سه روكومارى عىراق ناراسته وخؤ گوتوويه تى: سىاسه تى ده رگای كراوه عىراق بو كه مكر دنه وهى گرؤبه كانه.

زه رىف له سه ردانه كه بىدا بو به غدا سوپاسى عىراقى كرده وه بو هه ولدان بو ئارامى له م ناوچه به و ئیره ج مه سجدى بآلپوزى ئىرانىش چه ند رؤز بهر له ئىستا گوتبووى ئىمه خوشحال ده بىن نه گهر عىراق ناوبرؤوانىمان بكات له گه ل نه و ولاتانه كى به نىمان سارد و سپره. [6] ئه مه ش ئامازه بوو به دىالوگى سعودى - ئىرانى كه به پىي هه ندىك له سه رچاوه كان برپاره، گهرى دووه مى، له كؤتابى ئه م مانگه يان سه ره تاي مانگى داهاتوو بىت.

مه سجدى گوتوويه تى عىراق بويه ئه م ناوبرؤوانىبه ده كات تا له گرؤبه كان كه مېكاته وه و باس كر دى ورده كارى له باره ي دانووستان دنه كانىان له گه ل سعودى هىشووه ته وه بو نه و كاته كى به گوته ي خؤى "هه ندىك پىشقه چوون دروست ده بىت." ئه مه ش لانىكه م واتاى نه وه ده دات كه نه و چاوه روانه كؤبوونه وهى دىكه بكرىت. به و پىيه كى كه ئىرانىش له م قؤناخه دا قبووليه تى عىراق شوئى دانووستان دى له گه ل سعودى بىت، كه سعودىبه كان تا ئىستا به كه مى قسه يان له سه ر كرده وه، دوورنىبه كه ره هه ندىكى سه ردانه كه ي زه رىف، دىداره كه ي نه عهرجى و عه بدولعه زىز شمهرى له ده ورى گهرى دووه مى دىالوگى ئىرانى- سعودى دا خولابىته وه كه زىاتر له 5ساله په يوه ندى دىپلؤماتىكان نه ماوه: يان دانووستان دىكى دىكه كراوه كه دواتره واله كه ي ده بىستىن، يان ئاماده كارى بو ده كرىت.

دىالوگى ستراتىژى به غدا- واشنتن و دىالوگى نه تۆمى

سىانه ي واشنتن، به غدا و تاران له بابته دىالوگى ستراتىژى ئه مرىكا و عىراق و پرسى بهرنامه نه تۆمىبه كه ي ئىراندا به يه ك ده گهن. هه ردواى گهرى نه مده وابه ي دىالوگى به غدا و واشنتن بوو كه قاسم نه عهرجى راوؤزكارى ئاسايشى نه ته وه ي عىراق چووه تاران تا به گوته ي بآلپوزى ئىران، له سه ر دانووستان دنه كانىان له گه ل ئه مرىكا گفتموگؤ له گه ل ئىران بكات. قاسم نه عهرجى رايگه ياندووه كه ئه مرىكا پابه نده به دىارى كر دى خشته يه كى كاتى بو كشانه وه له عىراق كه ئىران زؤر په له ي بو ده كات. نه وه ي لىزه دا زىاتر له بابته ي مان و نه مانى هىزه كانى ئه مرىكا له عىراق بو ئىران و عىراق گرنگه بابته ي "قه رزه كانى ئىران" و بابته ي سه روسه وداى وه ي هه ردوولابه، به تابه تى مه سه له ي گازى سه رووشتى كه له مانگه كانى گهرمه كانى هاویندا بايه خىكى زؤرى بو عىراق ده بىت چوونكه ده توانىت ته نانه ت كارىگهرى له سه ر ئاسايشى ولاتىش دابنىت.

قه رزه كانى ئىران لای عىراق بابته يكى جىي مشتموهره. په يوه ندىشى به گه مارؤكانى ئه مرىكا وه هيه چوونكه نه گه ر عىراق به بىن چراى سه وزى ئه مرىكا دؤلار بدات به ئىران، تووشى گرفت ده بىت. ماوه يه ك پىش ئىستا حه مىد حسىنى نه ندامى زوورى هاوبه شى بازرگانى ئىران و عىراق گوتبووى، 3ملىار دؤلار له پاره بلؤكراوه كانمان له عىراق و كؤرباى باشوور و عومان ئازاد كراون. دواى ئازاد كر دى كه شتىبه بارمه گىراوه كه ي كؤرباى باشوور، هه ندىك سه رچاوه ي وه زاره تى ده ره وه ي نه و ولاته ش گوتبووىان كه دانووستان دن سه باره ت به پاره بلؤكراوه كانى ئىران ده كرىت. [7] دياره نه وه ش بىن ره زامه ندى ئه مرىكا نه سه تهمه. ئه مه بو عىراقىش وا به. ئیره ج مه سجدى بآلپوزى ئىران له به غدا به ئازانسى ره سمى ولاته كه ي گوتووه كه دواى سه ردانى وه زىرى كارى ئىران بو به غدا، "وه زاره تى داراى عىراق خشته يه كى كاتى بو پىدانه وه ي قه رزه كان داناوه." نه گهر وا بىت بىشك به غدا بىن ره زامه ندى واشنتن كارى وا ناكات.

بابته يكى دىكه په يوه ندى به كرىنى گازى سه رووشتى وه هيه له ئىران. به ره وه زرى گهرماى زىاتر ده چىن و له وان به تاي هه لىزاردن و تىنى هه تاو، حكومه تى به غدا بىرسىنى له وه ي كه خه لك بىنه وه سه رشه قام. واشنتن له كؤتابى مانگى 3دا رايگه ياند كه بو ماوه ي 120 رؤزى دىكه له عىراق خوشده بىت، هه تا بتوانى وه له ئىران بكرى. به لام ئىران و عىراق گرېبه ستىكى دووساله يان له باره ي كارباره وه كرده وه [8] و چاوه پوانده كرىت ماجد حه نتووش وه زىرى كاره باى عىراقىش دواى زه رىف سه ردانى ئىران بكات و له وئ گرېبه ستى نوئ ئىمرا بكات. [9] دياره نه مه ش بىن چاوپوشى ئه مرىكا ئاسان نىبه.

هه رچه نده وه زىرى ده ره وه ي ئه مرىكا گوتوويه تى هه تا ئىران نه گه رپته وه بو پابه ندىبه نه تۆمىبه كانى خؤى، ده سى له گه مارؤكان شل ناكات و هه روا ده بجه رپىنى، به لام بابته ي مان و نه مانى ئه مرىكا له عىراق، ده سى پىكر دنه وه ي جو له ي وه و بازرگانى و نه گهرى پىدانه وه "

قهرزه‌كان" به ئيران به گهرمی، ئه‌ویش له كانێكدا هاوته‌ریبی دانووستانده‌كانی فیه‌نان، بن مه‌لامه‌ت نین. ره‌نگه‌ عێراق ده‌رچه‌یه‌کی كه‌لكردنی گه‌مارۆكان بێت، بینه‌وه‌ی واشنتن جارێ به‌ ره‌سمی هه‌موو سزاكان لابه‌ریت و بۆ ئه‌وه‌ش چاوپۆشی بکات.

<https://www.reuters.com/article/us-iraq-idUSL0759750920071007-> [1]

- [2]

<https://www.jamaraman.news/%D9%85%D8%A4%D9%84%D9%81-64-%D8%AD%D8%B3%D9%86-%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D9%81%D8%B1>

- [3]

<https://www.isna.ir/news/95102616778/%D8%B3%D8%B1%D8%AF%D8%A7%D8%B1-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%AC-%D9%85%D8%B3%D8%AC%D8%AF%DB%8C-%D8%A8%D9%87-%D8%B9%D9%86%D9%88%D8%A7%D9%86-%D8%B3%D9%81%DB%8C%D8%B1-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AF%D8%B1-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D8%A7%D9%86%D8%AA%D8%AE%D8%A7%D8%A8-%D8%B4%D8%AF>

- [4]

<https://www.mojnews.com/%D8%A8%D8%AE%D8%B4-%D8%A7%D8%B3%D8%AA%D8%A7%D9%86-%D9%87%D8%A7-62/220080-%D8%A7%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D9%84-%D8%B1%D8%A7%D9%87-%D8%A2%D9%87%D9%86-%DA%A9%D8%B1%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%B4%D8%A7%D9%87-%D8%A8%D9%87-%D8%AE%D8%B7%D9%88%D8%B7-%D8%B1%DB%8C%D9%84%DB%8C-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D8%AC%D9%87%D8%B4-%D8%A8%D8%B2%D8%B1%DA%AF-%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF%DB%8C-%D8%B1%D8%A7-%D8%A8%D9%87-%D9%87%D9%85%D8%B1%D8%A7%D9%87-%D8%AF%D8%A7%D8%B1%D8%AF#gsc.tab=0>

- [5]

<https://www.mehrnews.com/news/4806242/%D8%A7%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D9%84-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D9%87-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8-%D8%B4%D8%B1%D9%82-%D8%A7%D8%B1%D9%88%D9%BE%D8%A7-%D8%AF%D9%88%D8%B1%D9%86%D9%85%D8%A7%DB%8C-%D8%A7%D8%AD%D8%AF%D8%A7%D8%AB-%D8%A2%D8%B2%D8%A7%D8%AF%D8%B1%D8%A7%D9%87-%D9%86%D8%AC%D9%81-%D8%A7%D8%B3%D8%AA>

- [6]

<https://www.irna.ir/news/84300863/%D8%B3%D9%81%DB%8C%D8%B1-%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%87%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%A8%D8%A7-%D9%88%D8%B3%D8%A7%D8%B7%D8%AA-%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D8%A8%D8%B1%D8%A7%DB%8C-%D8%AA%D9%86%D8%B4-%D8%B2%D8%AF%D8%A7%DB%8C%DB%8C-%D8%AF%D8%B1-%D9%85%D9%86%D8%B7%D9%82%D9%87-%D9%85%D9%88%D8%A7%D9%81%D9%82>

[7]

<https://www.dw.com/fa-ir/%D8%A7%DB%8C%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D9%86%D9%81%D8%AA%DA%A9%D8%B4-%D8%AA%D9%88%D9%82%DB%8C%D9%81-%D8%B4%D8%AF%D9%87-%DA%A9%D8%B1%D9%87-%D8%AC%D9%86%D9%88%D8%A8%DB%8C-%D8%B1%D8%A7-%D8%A2%D8%B2%D8%A7%D8%AF>

- [8]

<https://www.aa.com.tr/ar/%D8%A7%D9%82%D8%AA%D8%B5%D8%A7%D8%AF/%D8%A5%D9%8A%D8%B1%D8%A7%D9%86-%D8%AA%D9%88%D9%82%D8%B9-%D8%B9%D9%82%D8%AF-%D8%AA%D8%B2%D9%88%D9%8A%D8%AF-%D8%A7%D9%84%D8%B9%D8%B1%D8%A7%D9%82-%D8%A8%D8%A7%D9%84%D9%83%D9%87%D8%B1%D8%A8%D8%A7%D8%A1-%D9%84%D9%85%D8%AF%D8%A9-%D8%B9%D8%A7%D9%85%D9%8A%D9%86/1864928>

<https://www.mawazin.net/Details.aspx?jimare=150758> - [9]